

נשירת סטודנטים מהאקדמיה זה סיפור כואב; התכנית שלנו נועדה לשנות את המצב

76% מהגברים החרדים נושרים במהלך הלימודים האקדמיים, ורק 47% מהנשים החרדיות המתחילות מכינה יסיימו תואר. בזמן שעולם העבודה מציע משרות מתגמלות במיוחד לבעלי תארים אקדמיים, אנשי תוכנית 'זרקור' משוכנעים שהמעטפת שהם מציעים תאפשר לסטודנטים החרדים לגשר על הפערים הנדרשים ולהצליח בלימודים

ורד בורנשטיין

בשיתוף עמותת 'אלומה'

סטודנטים באוניברסיטת תל-אביב. צילום: ליאן כהן

לשנות את המצב

סטודנטים במכון לב בסיור במעבדת אלקטרוניקה וחשמל

את טנא החל משנת תשפ"ב, ובימים אלה עתידה להיכנס הפעמה הראשונה של תשלום המלגות שתעזור לאלפי סטודנטים חרדים שעמדו בתנאים לממן את התואר. הסטודנטים יזכו למענק של עד 7,000 שקל בתואר ראשון, או עד 9,800 שקל לתואר שני עבור כל שנת לימודים תקנית. החל מהשנה שבה הגישו את הבקשה. כך למשל סטודנט חרדי להנדסת תוכנה שלולמד ארבע שנים יקבל מענק כולל של עד 28,000 אלף שקל.

עם הסטודנט החרדי לכל אורך הדרך

“כדי למנוע נשירה ולהכין את הסטודנטים להשתלבות מיטבית

כשהראש עסוק בחרדות קיומיות. ראינו שכשמייעים לסטודנטים דרך מלגות קיום, יש מוטיבציה להישאר ולהשלים את התואר.”

מלגות הקיום לסטודנטים חרדים באקדמיה הן פקטור משמעותי. חלק מהסטודנטים הצעירים מתמודדים עם חוסר תמיכה מהבית וקושי לממן לימודים ומחיה בסיסית. אלה שכבר נשואים מתמודדים גם עם הקושי לכלכל משפחה וילדים במהלך הלימודים.

תכנית המלגות של טנא - סיוע כלכלי לסטודנטים חרדים - הוקמה על ידי המועצה להשכלה גבוהה, המל"ג, כדי לעזור לסטודנטים בוגרי החינוך החרדי לסיים את הלימודים בהצלחה, כחלק מסל סיוע רחב. עמותת אלומה מפעילה

אין קמח - אין תורה

לדברי ברוורמן, בשל הקורונה חלה ירידה משמעותית בגילם של החרדים הפונים ללימודי תואר. “מגיעים אלינו חבר'ה צעירים, שמשבר הקורונה גרם להם לחשוב על העתיד. אצלם הבלבול הרבה יותר גדול. וכשהם מתחילים ללמוד האתגרים רק גדלים. יש פערי למידה, חוסר מוכנות ללימודים אינטנסיביים וחוסר יכולת לעמוד בלוחות זמנים. קשה להם להבין שאי אפשר להגיע חצי שעה אחרי שמתחיל השיעור, ושעבודות ומטלות צריך להגיש במועד. כבר במהלך המכינה נושרים הרבה סטודנטים, משום שאינם מצליחים לעמוד בדרישות הלימודיות.” “הכי קשה הוא הנושא הכלכלי”, אומר ברוורמן. “אי אפשר להתרכז בלימודים

פרוש: “יש נתונים, אי אפשר להתכחש להם, והם מספרים סיפור של אכזבה גדולה. רבים וטובים תולים את יהבם בלימודים שיאפשרו להם להתפרנס, משקיעים כסף וזמן, ונשברים באמצע הדרך”

סיפור של אכזבה גדולה. רבים וטובים תולים את יהבם בלימודים שיאפשרו להם להתפרנס, משקיעים כסף וזמן, ונשברים באמצע הדרך”, אומר חיים פרוש, מנהל במערך ההקמה של תכניות החרדים בעמותת אלומה. “זה סיפור כואב ומהותי, והתכנית שלנו נועדה לשנות את המצב. הבנו שמעטפת ליווי לסטודנטים החרדים היא צורך חיוני.”

פרוש הוא אחד ממייסדיה של תוכנית ‘זרקור’ מבית ‘אלומה’ המושקת בימים אלה ומבקשת לספק ייעוץ, הכוונה וליווי לסטודנטים בוגרי החינוך החרדי. “כדי לצמצם את בעיית הנשירה, יש צורך בשני חלקים”, הוא מסביר. “החלק הראשון נועד לסייע לתלמידים בבחירת המקצוע המתאים וסביבת הלימודים המיטבית, ולתת כלים משלימים כמו הכנה למבחני אמיר”ם ועוד, והחלק השני הוא ליווי ומתן מעטפת תומכת לסטודנטים החרדים במהלך תקופת הלימודים עצמה ועד

תוך השינויים שעברו על החברה החרדית בעשור האחרון, המהותי מכולם הוא מספרם ההולך וגדל של סטודנטים חרדים באקדמיה. הגרפים חוגגים, כותרות העיתונים צוהלות, אבל מאחורי המספרים הללו מסתתרת אמת כואבת. חלק גדול מהסטודנטים החרדים נושר מהלימודים, הרבה לפני שהגיע לתואר הנכסף.

בשנת 2019, עוד לפני שידוד המערכות של מגפת הקורונה, פרסם מבקר המדינה דו"ח חריף, שקבע כי שילוב החרדים באקדמיה נכשל, שכן 76% מהגברים החרדים נושרים במהלך הלימודים, רובם כבר בשלב המכינה, ורק 47% מהנשים החרדיות המתחילות מכינה יסיימו תואר. לפי הדו"ח, שלושה מכל ארבעה גברים חרדים ואחת מכל שתי נשים חרדיות המתחילים לימודי מכינה אינם מגיעים לסיום הלימודים לתואר.

זו אינה גזירת גורל. הסיבות לנשירה החרדית ממסדות האקדמיה מוכרות וכואבות, אבל לא מעט אנשי מקצוע מאוחדים בדעה שעם המעטפת המתאימה אפשר לעצור את אחוזי הנשירה. ליווי והכוונה מתאימים יעזרו לאלפי סטודנטים לעמוד בדרישות האקדמיות ולצאת לעולם העבודה עם מקצוע שיאפשר להם להתפרנס בכבוד.

מעטפת ליווי - המציאות מחייבת

“יש נתונים, אי אפשר להתכחש להם, והם מספרים את הסיפור כמו שהוא,

ברוורמן: “הכי קשה הוא הנושא הכלכלי. אי אפשר להתרכז בלימודים כשהראש עסוק בחרדות קיומיות. ראינו שכשמייעים לסטודנטים דרך מלגות קיום, יש מוטיבציה להישאר ולהשלים את התואר”

בתעסוקה, יש צורך בתמיכה חברתית ולימודית, אומרת ד"ר תמי חלמיש-אייזנמן, מנכ"לית אלומה. "ולכן, לצד תכנית טנא אנחנו מפעילים גם את תכנית זרקור, גם היא ביוזמת המועצה להשכלה גבוהה".

תכנית זרקור היא ייחודית וראשונית מסוגה, המושקת בימים אלה ומתעתדת לחולל מהפכה בליווי הסטודנטים החרדים לאקדמיה. האנשים שמאחוריה שואפים ליצור בית לסטודנט החרדי, מקום שייתן מענה מקצועי וחברתי גם יחד.

"אחד הקשיים המשמעותיים של סטודנט חרדי הוא העדר תמיכה וליווי באקדמיה", אומר פרוש. "לצעירים רבים אין הכנה טרומית, ויש חוסר גדול בהכוונה מקצועית. אנחנו רוצים לעזור בייעוץ ובהכוונה עוד לפני שלב הלימודים. נשתדל לשקף את הדרישות ואת ההתאמה, ואת ציפיות השכר בהתאם למקצוע שנבחר. אין לנו מטרה לשכנע צעירים חרדים ללכת לאקדמיה, אלא לעזור ולתת כלים לאלה שכבר נמצאים בתהליך".

פרוש נותן דוגמא מהשטח: "הגיעה אלינו בחורה שלומדת באחד הסמינרים השמורים, והתעניינה לגבי לימודי תואר. הרכות שאלה אותה אם יודעים בבית שהיא רוצה ללמוד, והיא השיבה בשלילה. הרכות הסבירה לה שאחד התנאים להצלחה הוא תמיכה של הסביבה, וביקשה ממנה להתייעץ ולדבר קודם עם ההורים. הבחורה היתה מסופקת אם ההורים יסכימו למהלך. להפתעתה, כשהיא דיברה אתם הם דווקא גילו הבנה

”

חלמיש-אייזנמן: "כדי להכין את הסטודנטים להשתלבות מיטבית בתעסוקה, יש צורך בתמיכה חברתית ולימודית, ולכן אנחנו מפעילים את תכנית זרקור"

לרעיון, אבל ביקשו שתיקח פסק זמן של שנה לפני שהיא מתחילה ללמוד. מבחינתי זה סיפור הצלחה, גם אם היא לא התחילה ללמוד השנה. כשהיא תגיע ללמוד, אם תגיע, תהיה לה תמיכה מהבית, וזה חלק משמעותי במניעת נשירה מהאקדמיה. המטרה שלנו היא לא לדחוף למקצוע מסוים או ללימודי תואר, אלא לעזור לאנשים לקבל החלטות מושכלות".

אחת ממנהלות המסגרות החרדיות ללימודים אקדמיים לבנות מסכימה: "אני פוגשת בנות שבאות אלינו כדי ללמוד, ויש בלבול גדול. בגיל 18 מקבלים החלטות הרות גורל, המשפיעות על המשך הקריירה לאורך החיים. רק השנה הגיעה אלי בחורה מוכשרת, שסיפרה שקיבלה 800 במבחן תיל, הציון המקסימלי, והחליטה ללמוד בסמינר ספורט טיפולי. שאלתי אותה למה, הרי עם יכולות כאלה היא היתה יכולה ללמוד מדעי המחשב ולהצליח בגדול. היא הסבירה ששמעה ששעות העבודה בתכנות הן ארוכות וקשות לאמהות. רק מה היא

גילתה אחרי הלימודים? שגם מורה להתעמלות צריכה להעביר חוגים אחרי הצהריים ובערב כדי להתפרנס. לא היה עדיף שתלמד מקצוע המתאים ליכולות שלה, שכושר ההשתכרות שלו גבוה בהרבה? יש להשקיע בתשתיות של ידע, כי בנות צעירות לא יכולות לקחת החלטה מושכלת בלי שהעובדות יונגשו להן".

מטבריה ועד באר שבע

לשם כך יצרו ב'זרקור' מעטפת תמיכה ייחודית ללא עלות, הכוללת ליווי של הסטודנט על ידי רכו ייעודי מטעם התכנית לכל אורך הדרך. הרכזים אמורים לספק חלק ממעטפת התמיכה שכל כך חסרה כיום. הם יחשבו עם הסטודנטים על פתרונות יצירתיים לבעיות העולות, יסייעו בהתנהלות מול המוסד האקדמי ויעזרו במה שיידרש.

אלה דרי, מנהלת התכנית, מספרת על עבודה אינטנסיבית מסביב לשעון כדי להשיק את הפרויקט כבר השנה. "כל מי שמעוניין במלגה יצטרך לעבור דרך מרכז הכוונה וייעוץ שהקמנו. המטרה שלנו היא להגיע לפריפריה ולכל מקום שיש ביקוש, מבני ברק וירושלים ועד לקריית גת ולטבריה. הרכזים שלנו, כולם חרדים המכירים את ההתמודדות על בשרם, עברו הכשרה ייעודית ותהליך מיון קפדני. המטרה שלנו היא לתת להם לעבוד מתוך השטח. הם יישבו במוסדות עצמם, בערים החרדיות, ויהיו זמינים לכל סוגיה שעולה. הם לומדים לזהות כבר מההתחלה עד

כמה הסטודנט החרדי בסכנת נשירה, ואיך אפשר למנוע אותה באמצעות מתן כלים מתאימים ותמיכה".

דרי מוסיפה כי במסגרת התכנית נעשים מאמצים לתת את מעטפת הליווי הייעודית גם לסטודנטים שלא עמדו בתנאי מלגות טנא. "לצערנו יש הרבה סטודנטים שנופלים בין הכיסאות, שאינם מקבלים את התמיכה הנדרשת. המטרה שלנו היא לתת ליווי לכולם, כי ברור לנו שתמיכה של הסביבה ושל הקהילה חיונית כדי להצליח באקדמיה".

אלומה היא עמותה בעלת ותק של עשרות שנים, ומטרת העל שלה היא שילוב צעירים במעגלי ההשכלה הגבוהה ובתעסוקה, תוך התמקדות בפריפריה ובמגורים מוחלשים. אחת מתכניות הדגל המצליחות שלה היא 'הישגים להייטק', תכנית המעניקה לצעירים מהפריפריה הזדמנות להשלים תואר אקדמי במדעי המחשב, לצד מעטפת ליווי רחבה. כשבנו את תכנית 'זרקור' הלכו באלומה על המודל הקיים והמצליח, אבל הבינו שצריך עוד משהו.

אלומה יצרה שיתוף פעולה עם דמויות מפתח בתחום, המייצגות את כלל הזרמים בציבור החרדי. הנציגים שנבחרו הם שותפים מלאים בקבלת ההחלטות, והם מתווים קו מנחה בהתלבטויות ובשאלות שעולות מתוך נסיונם רב השנים. כולם מוכרים בתחומם, ולכולם נושא התעסוקה החרדי הוא בגדר שליחות.

שידעו שהם לא לבד

מלבד מעטפת הליווי של הרכזים, שואפים ב'זרקור' לתת גם מענה לבעיה נוספת, והיא תחושת הבדידות וחוסר השייכות של סטודנטים חרדים, שפעמים רבות הם הראשונים ממשפחתם ומסביבתם היוצאים לאקדמיה.

"אנחנו שואפים לייצר גם חרתי", אומר פרוש. "הסטודנטים החרדיים עוזבים ישיבה וסביבה שבה הכל מוכר וידוע, ונכנסים לעולם חדש עם כללים אחרים

וקוד התנהגות שונה. תהליך ההסתגלות הזה לא קל.

עד היום, סטודנט חרדי היה בודד בשטח. אנחנו רוצים לתת להם מעטפת ושייכות, לארגן אירועים וסדנאות, ליצור קהילה. לתת להם תמיכה, שיבינו שהם לא לבד במסע הזה. כשאתה סטודנט חרדי בודד, בייחוד בציבור החרדי שבו אתה גדל בקהילה עוטפת כמעט מגיל אפס, שאלת השייכות מהותית מאוד".

אהרן נאומבורג, מרצה באקדמית אשקלון ובשלוחה החרדית גן יבנה, מוסיף כי יש להשקיע בקהילת סטודנטים. "צריך גם להבין שהזהות משתנה. סטודנט חרדי לתואר שני נמצא במקום אחר מחבר בן גילו שעדיין לומד בכולל. סטודנטים חרדים צריכים קהילה, ומקום שיוכלו להרגיש זהות ושייכות. זו אחת המטרות החשובות של התכנית".

לשים את הסטודנט במרכז

במל"ג תולים בתכנית תקוות רבות. בתחילת החודש נערך כנס חגיגי בהשתתפות נציגים ממוסדות אקדמיים חרדיים ומצמרת המל"ג, ובמעמד יו"ר הוועדה לתכנון ותקצוב של המל"ג, פרופסור יוסי מקורי, ובו הושקה התכנית. במפגש הוצג מחקר מקיף על צרכי הסטודנטים ועל המענים הקיימים, וכן הוצגו הקווים המנחים לתכנית.

"השקת התכנית היא חלק מעבודה שנמשכת כבר שנים", אומר רונן קוטין,

קוטין: "התכנית ייחודית כי הסטודנט במרכז, והוא מקבל ליווי אישי וצמוד לאורך כל הדרך, משלב ההכוונה ללימודים ועד לשילוב בשוק העבודה"

לשנות את המצב

ממונה תחום חרדים במל"ג. "כיום מתמודד המל"ג עם שני אתגרים משמעותיים. הראשון שבהם הוא הגדלת מספר החרדים באקדמיה, שעדיין נמוך משמעותית בהשוואה לציבור הכללי. והאתגר השני הוא התמודדות עם אחוזי הנשירה הגבוהים. אנחנו במל"ג למדנו את הנושא לעומק, קיבלנו חוות דעת ממוסדות ומארגונים ושמענו גם קולות מתוך הקהילה החרדית. הבנו שיש כאן שילוב של חסמים אקדמיים, תרבותיים, כלכליים וחברתיים. אין אף חברה בישראל שמתמודדת עם כל כך הרבה חסמים. שמנו לנו ליעד להוריד את אחוזי הנשירה, דרך גיוס גוף מקצועי אונייטטיבי, מחובר לקהילה, המתמחה בהכוונה וליווי באקדמיה".

קוטין מסביר כי כדי להתמודד עם החסמים של האקדמאים החרדים, צריך לדעת לעבוד בצורה הוליסטית. "בתוך המוסדות יש תמיכה לסטודנטים, אבל התהליך צריך להתחיל הרבה לפני, עוד בשלב ההכוונה והנגשת המידע. התכנית ייחודית כי הסטודנט במרכז, והוא מקבל ליווי אישי וצמוד לאורך כל הדרך, משלב ההכוונה ללימודים ועד לשילוב בשוק העבודה. אנחנו מאמינים שזה יכול לדייק את התהליך של כל סטודנט ולהפחית את הנשירה. המל"ג משקיעה הרבה מאוד אנרגיות והרבה מאוד כסף, בהבנה שהסטודנטים החרדים מתמודדים עם אתגרים גדולים, ונכון לתת להם תמיכה כדי לעזור להם להתגבר על החסמים שבדרך".